zlom 11.1.2005 14:14 Stránka 58
proLékaře.cz | 16.11.2026

Nová zákonná úprava znaleckej činnosti v Slovenskej republike

Kováč P.[1], Medveďová S.[2]

[1]Ústav súdneho lekárstva LFUK a FN, Bratislava

[2]Katedra trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej Univerzity, Trnava

Súhrn

Právna úprava znaleckej činnosti sa v kontinentálnom právnom systéme v mnohom odlišuje od úpravy v common law. V kontinentálnom systéme je postavenie znalca viac formalizované a jeho procesné práva a povinnosti sa odlišujú od práv a povinností svedka. V Slovenskej republike nadobudol 1. septembra 2004 účinnosť zákon č. 382/2004 Z.z o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch. Zákon nahradil úpravu znaleckej činnosti, platnú od roku 1967, ktorá v Českej republike stále platí. Autor podáva stručný prehľad zákona.
Kľúčové slová: znalci – zákonná úprava – Slovensko

Summary

New Legislation on Expert Witnesses in the Slovak Republic
Legal framework for expert witnesses in the continental legal system differs from that of common law in many aspects. The position of an expert witness in continental legal system is more formalized and the processual rights and duties of an expert witness differs from rights and duties of witness in general. As of 1st September 2004 the Act No. 417/2002 Coll. on Expert Witnesses, Translators and Interpreters became effective in the Slovak Republic. The Act repealed expert witnesses legislation that originated from 1967 which is still effective in the Czech Republic. The authors present a short overview of the Act.
Key words: expert witness - legal framework – Slovakia

Soud. Lék., 50, 2005, No. 1, p. 10–14

Úvod

V Slovenskej republike, podobne ako v Českej republike bol základom výkonu znaleckej činnosti zákon č. 36/1967 Zb. o znalcoch a tlmočníkoch. Ten bol na Slovensku novelizovaný dva krát, zákonmi č. 238/2000 Z. z. a č. 554/2003 Z. z. V oboch prípadoch sa novelizácie týkali postupu pri oceňovaní nehnuteľností a výkon znaleckej činnosti v odbore zdravotníctvo neovplyvnili. Zákon po zmene spoločenských pomerov v roku 1989 nedostatočne pokrýval všetky právne vzťahy, vznikajúce v trhovom hospodárstve v súvislosti s výkonom znaleckej činnosti. V súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie (ďalej „EÚ“) sa zákon stal nezlučiteľný s dvoma základnými slobodami vyplývajúcimi z primárneho práva EÚ – slobodou usadiť sa a slobodou poskytovať služby. Vzhľadom na naviazanie výkonu znaleckej činnosti na štátne občianstvo zákon porušoval princíp rovnakého zaobchádzania so štátnymi príslušníkmi členských štátov EÚ a Európskeho Združenia Voľného Obchodu ako so slovenskými štátnymi príslušníkmi. Uvedené nedostatky viedli ku prijatiu zákona č. 382/2004 Z.z o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch (ďalej „zákon“). Tento zákon nadobudol účinnosť 1. septembra 2004 (1).

Predmet úpravy zákona

V zákone sa upravujú statusové otázky a identifikačné znaky znalcov, tlmočníkov a prekladateľov, definuje sa znalecká, tlmočnícka a prekladateľská činnosť a jej postavenie, rozsah a obsah pôsobnosti znalcov, tlmočníkov a prekladateľov pri výkone ich činnosti, zodpovednosť, inštitút dočasného pozastavenia výkonu znaleckej a tlmočníckej činnosti, spôsob odmeňovania, kompetencie ministra spravodlivosti a Ministerstva spravodlivosti SR v oblasti organizácie, riadenia, výkonu a kontroly znaleckej, tlmočníckej činnosti a prekladateľskej činnosti. Takisto je upravená aj pôsobnosť znaleckých ústavov, ako vrcholných vedeckých pracovísk, ktoré budú garantom odbornosti pri výkone znaleckej činnosti a v spolupráci z ministerstvom spravodlivosti budú zabezpečovať vzdelávanie znalcov, tlmočníkov a pre-

zlom 11.1.2005 14:14 Stránka 59
proLékaře.cz | 16.11.2026

kladateľov a iné úlohy potrebné pre zabezpečenia kvalitného výkonu znaleckej, tlmočníckej alebo prekladateľskej činnosti (2).

Znalec a honorovanie jeho činnosti

Pojem znalec je dlhodobo používaný, no zákon po prvý raz v § 2 ods. 1 podáva jeho legálnu definíciu. Znalcom je fyzická osoba alebo právnická osoba splnomocnená štátom na vykonávanie činnosti podľa zákona. Je to osoba zapísaná v zozname znalcov, alebo ustanovená za znalca podľa § 15 (tzv. znalec od hoc) zákona. Znalec vykonáva svoju činnosť pre zadávateľa, ktorým môže byť súd, iný orgán verejnej moci, fyzická alebo právnická osoba. Znalci ad hoc sú oprávnení na výkon činnosti iba pre súd alebo iný orgán verejnej moci. Činnosť znalca je honorovaná, pričom podľa zákona má znalec nárok na odmenu (za znalecké úkony), náhradu hotových výdavkov a náhradu za stratu času (napríklad cesta na súdne pojednávanie). Pre tieto odplaty zákon zaviedol súhrnný pojem znalečné.

Zákon umožňuje výkon znaleckej činnosti jednak pre orgány verejnej moci a jednak pre potrebu súkromnej sféry. Preto zákon ustanovuje aj dva základné druhy odmeny znalca – zmluvnú a tarifnú.

Zmluvnú odmenu si musí znalec dohodnúť so zadávateľom osobitne, inak mu patrí tarifná odmena. Nie je vylúčené ani dohodnutie zmluvnej odmeny s orgánom verejnej moci, avšak na takéto konanie musí mať orgán verejnej moci výslovné splnomocnenie vo všeobecne záväznom predpise.

Tarifnú odmenu znalca možno určiť:

- časovým spôsobom s prihliadnutím na skutočný počet hodín, ktoré znalec vynaložil na svoju činnosť,
- podielovým spôsobom z východiskovej hodnoty predmetu úkonu znaleckej činnosti alebo
- paušálnym spôsobom podľa predmetu úkonu znaleckej činnosti v závislosti na počte úkonov znaleckej činnosti.

Tarifnú odmenu možno podľa § 3 ods. 5 písm. a) zvýšiť, ak sa vyžaduje vykonanie úkonu bezodkladne alebo za mimoriadne sťažených okolností. S poukazom na § 113 – § 115 ako aj na § 160 ods. 1 Trestného poriadku bude vykonanie prehliadky mŕtvoly na mieste činu vždy dôvodom na zvýšenie tarifnej odmeny. Rovnako to bude aj prípad mimoriadne náročných pitiev, či pitiev tiel v pokročilom štádiu rozkladu. Na druhej strane je možné tarifnú odmenu znížiť či dokonca vôbec nepriznať, pokiaľ znalec úkon vykoná oneskorene, neúčelne alebo nekvalitne. V tejto súvislosti treba upozorniť ako na príklad neúčelného znaleckého úkonu najmä na prípady vykonanie úkonu vylúčeným znalcom alebo znalcom z nepríslušného znaleckého odboru.

Ku hotovým výdavkom patria len účelné a preukázateľné výdavky v súvislosti so znaleckým úkonom. Sú nimi najmä súdne a správne poplatky, cestovné a telekomunikačné výdavky, paušálne ustanovené náhrady, výdavky za kopírovacie a tlačiarenské služby, výdavky spojené s činnosťou konzultanta a výdavky za odborné podklady, preklady, odpisy alebo výpisy z verejných registrov. Hotové výdavky zahŕňajú aj výdavky vzniknuté činnosťou konzultanta (výdavky spojené s cestovaním, kopírovaním alebo inou účelnou činnosťou konzultanta). Osobitne dôležité sú výdavky za kopírovacie alebo iné reprografické služby. Písomný znalecký alebo prekladateľský úkon sa vyhotovuje vo viacerých exemplároch. Príslušné množstvo exemplárov musí znalec alebo prekladateľ vyhotoviť prostredníctvom služieb iného podnikateľa alebo na vlastnom zariadení. Preto tieto náklady možno vyúčtovávať zadávateľovi.

Hotové náklady sa účtujú osobitne, podľa účtovných dokladov v súlade s osobitnými predpismi. Možno ich však účtovať aj formou paušálov stanovených ako hodnotový ekvivalent danej služby na trhu v súlade s cenovou kalkuláciou. Ak má teda znalec vlastnú fotokopírku, určí si sám paušálnu náhradu za jednu stranu podľa cien bežných za takúto službu v danom mieste a čase.

Náhrada stratu času patrí znalcovi v prípade, ak vykonáva úkony mimo miesta svojho výkonu činnosti za čas strávený cestou do miesta úkonu a späť.

Nakoľko činnosť znalcov je vysoko odborná a často aj finančne náročná, môže znalec na základe ustanovenia § 2 ods. 6 písm. a) zákona požadovať od zadávateľa, teda aj od štátneho orgánu, primeraný preddavok na znalečné.

Zákon v § 2 ods. 7 vyslovene uvádza, že výkon znaleckej činnosti nie je podnikaním v zmysle Obchodného alebo Živnostenského zákona. Činnosť znalcov sa teda nechápe ako naplnenie ústavného práva na slobodu podnikania podľa článku 35 ods. 1 ústavy Slovenskej republiky (ďalej „ústava“). Jej prostredníctvom sa realizuje právo na spravodlivý proces. Činnosť znalcov je iná zárobkovú činnosť podľa článku 35 ods. 1 ústavy. Daňové povinnosti znalca sú bližšie určené v daňových zákonoch. Vyúčtovanie znalečného je podľa § 3 ods. 8 zákona účtovným a daňovým dokladom.

Zápis do zoznamu znalcov

Zákon upúšťa od doterajšej praxe vymenovania za znalca, na ktoré nebol nárok.

zlom 11.1.2005 14:14 Stránka 60
proLékaře.cz | 16.11.2026

Namiesto toho sa § 5 zákona zavádza nárok na zapísanie do zoznamu znalcov po splnení predpísaných podmienok. Základnými podmienkami zápisu znalca do zoznamu je plná spôsobilosť na právne úkony a bezúhonnosť. Bezúhonný je podľa § 5 ods. 7 zákona ten, kto nebol právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin alebo za trestný čin, za ktorý mu bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody. To sa preukazuje výpisom z registra trestov nie starším ako 3 mesiace. Uchádzač musí ukončiť osobitné vzdelávanie o spôsobe výkonu znaleckej činnosti (tzv. „odborné minimum“). Základným odborným predpokladom výkonu znaleckej činnosti je vzdelanie v odbore, ktorý je predmetom písomnej žiadosti o zápis. Uchádzač o zápis do zoznamu znalcov musí preukázať 7 rokov praxe v odbore. Odbornú spôsobilosť znalec preukazuje dokladom o skúške z odboru alebo odvetvia („odborná skúška“), ktoré je predmetom žiadosti o zápis. Ak v danom odbore existuje špecializačné vzdelávanie, musí ho uchádzač o zápis úspešne ukončiť. Znalec musí mať k dispozícii materiálne vybavenie postačujúce na výkon činnosti v danom odbore a musí zložiť predpísaný sľub do rúk ministra spravodlivosti. Uchádzačovi zároveň nesmela byť v posledných 3 rokoch uložená ako sankcia za správny delikt vyčiarknutie zo zoznamu znalcov alebo zákaz výkonu činnosti znalca. Vyššie uvedené skutočnosti sa preukazujú príslušnými dokladmi. Znalec v žiadosti o zápis musí uviesť nasledovné údaje: meno, priezvisko, akademický titul, dátum narodenia, trvalý alebo obdobný pobyt, miesto výkonu činnosti a zamestnávateľa, ak je zamestnancom.

Zákon umožňuje do zoznamu znalcov zapísať aj právnickú osobu ako znaleckú organizáciu. Táto musí byť špecializovaná na výkon znaleckej činnosti v odbore alebo odvetví, v ktorom žiada o zápis. Pritom aspoň traja jej spoločníci, členovia, štátni zamestnanci alebo zamestnanci v pracovnom pomere dohodnutom na neurčitý čas musia byť znalcami zapísanými v príslušnom odbore a zároveň nesmú byť spoločníkmi, členmi alebo zamestnancami inej právnickej osoby zapísanej v zozname. Súčasne treba, aby bola v žiadosti určená osoba zodpovedná za výkon znaleckej činnosti. Táto osoba musí byť zapísaná v zozname ako znalec a zároveň musí byť spoločníkom, členom, štátnym zamestnancom, štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu právnickej osoby.

Pri splnení podmienok zapíše ministerstvo znalca alebo znaleckú organizáciu do zoznamu znalcov v lehote 60 dní od doručenia písomnej žiadosti. O zápise sa nevyhotovuje písomné rozhodnutie.

Ako znalec sa do zoznamu zapíše aj osoba, ktorá preukáže, že je oprávnená vykonávať činnosť obdobnú znaleckej činnosti podľa tohto zákona v niektorom z členských štátov EÚ alebo iného zmluvného štátu Dohody o Európskom hospodárskom priestore (okrem členských krajín EÚ aj Lichtenštajnsko, Nórsko, Island a Švajčiarsko), ak zložila vyrovnávaciu skúšku. Ak o zápis žiada právnická osoba, vyrovnávaciu skúšku je povinná zložiť aspoň jedna osoba, ktorá je jej spoločníkom, členom, alebo zamestnancom v pracovnom pomere dohodnutom na neurčitý čas.

Oproti minulosti zákon zavádza jediný zoznam znalcov, ktorý vedie Ministerstvo spravodlivosti. Údaje zapisované do zoznamu sú verejne prístupné a ministerstvo ich zverejňuje aj na svojej internetovej stránke.

Podmienkou začatia výkonu znaleckej činnosti je uzatvorenie poistenia zodpovednosti za škodu pri výkone činnosti. Toto poistenie musí trvať počas celého výkonu činnosti znalca a limit poistného plnenia na jednu poistnú udalosť musí byť najmenej 1 milión slovenských korún.

Ministerstvo vyčiarkne zo zoznamu znalcov znalca:

– na vlastnú žiadosť,

– ktorému nevzniklo poistenie zodpovednosti za škodu do 3 mesiacov po zápise, alebo jeho poistenie zaniklo a nebolo do 3 mesiacov obnovené, alebo ktorý vykonával činnosť bez poistenia zodpovednosti,

– ak nespĺňa predpoklady pre zápis do zoznamu, prípadne ak prestal vykonávať prax v odbore a do dvoch rokov ju znovu nezačne vykonávať,

– ktorý nevyhovie overeniu odbornej spôsobilosti,

– ktorý viac ako pol roka zo zdravotných dôvodov nemôže pre zdravotné alebo iné obtiaže vykonávať činnosť,

– ktorému bola uložená sankcia vyčiarknutia zo zoznamu.

Vylúčenie znalca, odmietnutie výkonu činnosti znalcom, znalci ad hoc.

Vylúčenie znalca z dôvodu zaujatosti upravuje § 11 zákona. Znalec je vylúčený, ak možno mať pre jeho pomer k veci, k zadávateľovi, alebo k inej osobe, ktorej sa úkon týka, pochybnosť o jeho nezaujatosti. Len čo sa znalec dozvie o skutočnostiach, pre ktoré je vylúčený, je to povinný bezodkladne oznámiť zadávateľovi. Ak je zadávateľom súd alebo iný orgán verejnej moci, rozhodne o jeho vylúčení tento orgán. O vylúčení znalca sa rozhoduje podľa príslušných procesných predpisov – napríklad § 30 ods. 4 Trestného poriadku, § 10 Správneho poriadku, alebo § 15 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku.

zlom 11.1.2005 14:14 Stránka 61
proLékaře.cz | 16.11.2026

Znalec zapísaný v zozname nesmie vykonať úkon v odbore alebo odvetví, v ktorom nie je zapísaný. V prípade pochybností rozhodne podľa § 11 ods. 4 ministerstvo spravodlivosti. Táto úprava v sebe obsahuje presne rovnaký problém s riešením postavenia znaleckých organizácii začlenených do štruktúr polície, na ktorý poukázali viacerý autori (3, 4, 5).

Okrem vylúčenie znalca ex lege z dôvodu zaujatosti má znalec možnosť odmietnuť úkon, ak nepatrí do odvetvia, v ktorom je zapísaný. Podľa § 12 ods. 2 písm. c) a d) je znalec oprávnený bez priznania alebo zloženia preddavku odmietnuť orgánu verejnej moci vykonanie úkonu. Vykonať znalecký úkon môže znalec odmietnuť aj zo zdravotných, pracovných, rodinných alebo iných vážnych dôvodov brániacich riadnemu a včasnému vykonaniu úkonu. Posledným dôvodom na odmietnutie výkonu úkonu je absencia poistenia znalca pre prípad zodpovednosti za škodu. Vo všetkých ostatných prípadoch je znalec povinný úkon vykonať.

Zákon ponechal možnosť výkonu znaleckej činnosti znalcami „ad hoc“ pred orgánmi verejnej moci v prípade, ak v príslušnom odbore alebo odvetví nie je zapísaná žiadna osoba, alebo osoba zapísaná v zozname nemôže úkon vykonať alebo vykonanie úkonu by bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami alebo nákladmi.

Povinnosti a práva znalca, znalecké ústavy

Zákon v §13 ukladá znalcovi povinnosť zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone alebo v súvislosti s výkonom činnosti, ak nie je tejto povinnosti zbavený zadávateľom alebo ministrom spravodlivosti, alebo ak osobitný predpis neustanovuje inak (napríklad § 167 a § 168 Trestného zákona). Táto povinnosť nie je vyčiarknutím zo zoznamu alebo pozastavením výkonu činnosti dotknutá. Znalec je povinný viesť v rozsahu stanovenom § 16 zákona znalecký denník.

Znalec je povinný svoju činnosť vykonávať zásadne osobne, riadne, v určenej lehote, účelne, hospodárne a nestranne. Je povinný sa sústavne vzdelávať a zvyšovať si svoju kvalifikáciu v rozsahu určenom ministerstvom a zúčastniť sa na overení odbornej spôsobilosti vo všetkých odboroch alebo odvetviach, v ktorých je zapísaný do zoznamu.

Znalec je podľa § 2 ods. 6 písm. b) pri výkone svojej činnosti pre orgán verejnej moci oprávnený od každého požadovať súčinnosť. V takom prípade zákon zakladá povinnosť poskytnúť znalcovi požadovanú súčinnosť v rozsahu podľa osobitných predpisov.

Na posúdenie čiastkových otázok možno pribrať konzultanta, pričom sa musí odôvodniť opodstatnenosť konzultácie. Zadávateľ je oprávnený prerokovať so znalcom znalecké otázky, uplatnenie nároku na preddavok a možnosť vykonať úkon v požadovanej lehote.

Zákon ustanovuje dve kategórie inštitucionálnych znalcov. Okrem už spomenutých znaleckých organizácii zákon upravuje činnosť znaleckých ústavov. Znalecký ústav je špecializované vedecké a odborné pracovisko, ktoré plní funkciu rezortného a metodického centra v oblasti znaleckej činnosti zapísanej v zozname. Znalecký ústav vykonáva znaleckú činnosť najmä vo zvlášť obtiažnych prípadoch vyžadujúcich osobitné vedecké posúdenie. Podmienky činnosti znaleckých ústavov upravuje § 19 zákona.

Priestupky a správne delikty, pôsobnosť ministerstva a sťažnosti

Priestupkom je neoprávnené vydávanie sa za znalca, neodovzdanie preukazu a textovej časti pečiatky po vyčiarknutí zo zoznamu znalcov a porušenie mlčanlivosti znalcom. Sankciou je pokuta do 20 000 Sk, pri opakovaní priestupku až do 40 000 Sk. Okrem priestupkov zákon definuje aj iné správne delikty. Medzi ne patria napríklad spôsobenie prieťahov v konaní prekročením lehoty o viac ako 30 dní, porušenie inej povinnosti uloženej zákonom či vydávanie sa za znalca v inom odbore, ako je znalec zapísaný do zoznamu. Sankciami za správne delikty sú postupne písomné napomenutie, pokuta do 50 000 Sk fyzickým osobám a do 1 000 000 Sk právnickým osoba, zákaz výkonu činnosti na najmenej jeden rok a vyčiarknutie zo zoznamu. Pri riešení priestupkov a iných správnych deliktov platí procesný režim zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch (6).

Zákon umožňuje aj dočasné zastavenie výkonu činnosti pri trestnom stíhaní za úmyselný trestný čin alebo trestný čin súvisiaci so znaleckou činnosťou alebo pri viac ako roku nevykonávania praxe.

Nad znaleckou činnosťou vykonáva dozor ministerstvo, a to kontrolou denníkov, overovaním odbornej spôsobilosti a sledovaním dodržiavania zákonnosti a správnosti postupov znalcov pri výkone činnosti.

Ministerstvo spravodlivosti vybavuje do 60 dní od doručenia sťažnosti na znalcov pri výkone znaleckej činnosti. Pri vybavovaní sťažností sa používa režim zákona č. 152/1998 Z.z. o sťažnostiach (7).

zlom 11.1.2005 14:14 Stránka 62
proLékaře.cz | 16.11.2026

Prechod doterajších znalcov do nového zoznamu

Znalci podľa zákona č. 36/1967 Zb. sa považujú za znalcov podľa zákona č. 382/2004 Z.z. Tieto osoby sú povinné Ministerstvu spravodlivosti do 28. februára 2005:

– preukázať bezúhonnosť výpisom z registra trestov,

– predložiť doklad o zaplatení správneho poplatku 5 000 Sk za zápis do zoznamu,

– predložiť úradne osvedčenú kópiu zmluvy o uzatvorení poistenia zodpovednosti za škodu, ktorá by mohla vzniknúť v súvislosti s výkonom znaleckej činnosti,

– nahlásiť údaje, ktoré sa zapisujú do zoznamu.

Do 31. augusta 2007 sú znalci povinný preukázať splnenie podmienky odborného minima, odbornej skúšky a špecializovaného vzdelávania podľa zákona o znalcoch.

Záver

Nový zákon o znalcoch a tlmočníkoch prestavuje radikálnu zmenu v porovnaní s doterajším stavom. Trh poskytovania znaleckej činnosti sa otvára, a to aj pre znalcov zo zahraničia. Kým doteraz zápis do zoznamu závisel od správnej úvahy, nový zákon zavádza právny nárok na zápis, čím eliminuje prípadnú možnosť korupcie. Pozitívne treba hodnotiť aj povinnosť znalcov poistiť sa pre prípad zodpovednosti za škodu spôsobenú výkonom znaleckej činnosti.

Právomoci ministerstva sa zvyšujú, zavádzajú sa sankcie za nekvalitný výkon znaleckej činnosti, na činnosť znalcov je možné podávať sťažnosť.

Napriek uvedeným pozitívam v zákone bude s rozsiahlejšími hodnotiacimi súdmi počkať, až kým zákon a jeho vykonávacie predpisy nebudú overené v praxi.

Literatúra

1. Zákon č. č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch. – 2. Dôvodová správa ku zákonu č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch, číslo parlamentnej tlače 556. – 3. **Kolesár, J., Kováč, P.:** K otázke nezávislosti znalca v trestnom konaní. Justičná revue, 56, 2004, č., s. 77-83. – 4. **Jalč, A.:** Niekoľko poznámok k novým trendom v trestnom konaní. Justičná revue 55, 2003, č.12, s. 1158-1168. – 5. **Príbelský, P.:** Zamyslenie nad niektorými možnými novými prvkami v slovenskom trestnom procese. Justičná revue 56, 2004, č.2, strana 148-160. – 6. Zákon č. 372/1990 Z.z. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. – 7. Zákon č. 152/1998 Z.z. o sťažnostiach v znení neskorších predpisov.

JUDr. MUDr. Peter Kováč,
Ústav súdneho lekárstva LFUK a FN, Sasinkova 481 08 Bratislava
e-mail: peter@kovac.sk, kovac@eset.sk,
tel: +421 2 59357422,
fax: +421 2 52921975